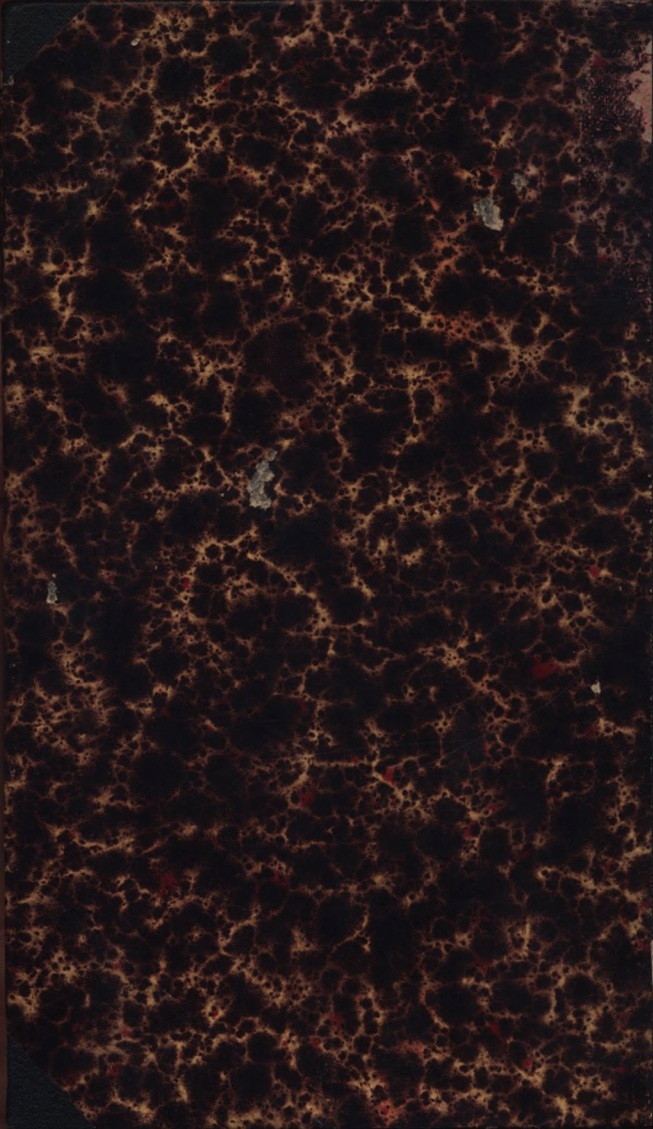
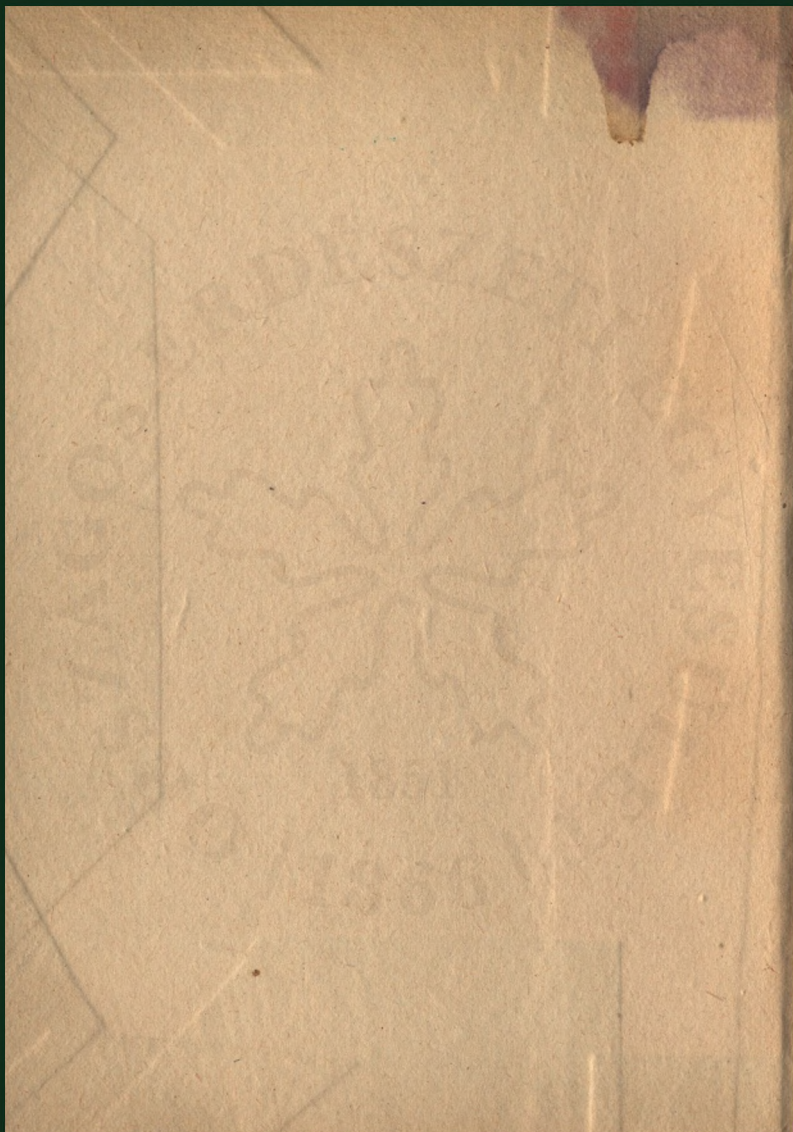

— 1 —

Arato Gyula, Hódmezővásárhelyi
Gyula, Hódmezővásárhelyi

53

OEE Könyvtár
ÁII.EII. 2018

ŐEE KÖNYVTÁR
ÁR. E. 2018

(f)

2018.11.10
110

Hogyan ment férjhez Gödör Julcsa

vagy:

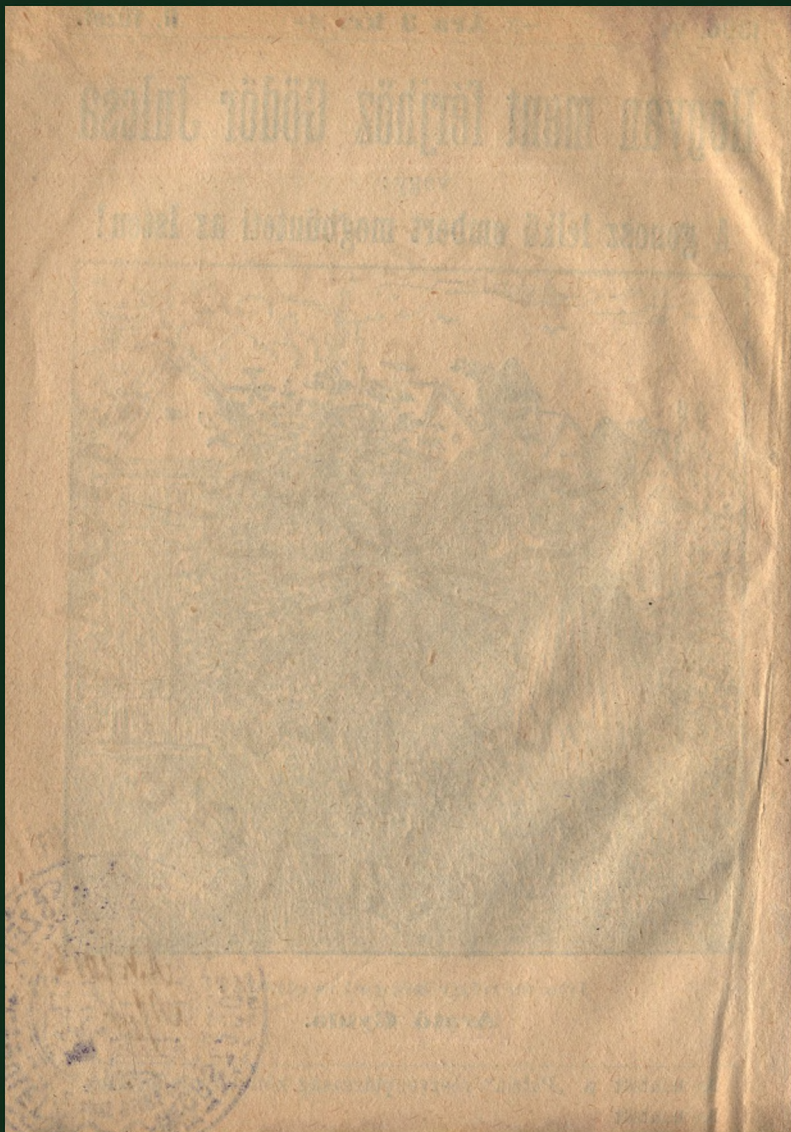
A gonosz lelkű embert megbünteti az Isten!

Írta és négy képpel is ellátta

Arató Gyula.

Nyomatott a „Pátria” részvénytársaság könyvnyomdája.

Szüret felé járt az idő. A seregélyek javában rákaptak már a szőlőkre, pedig innen is onnan is rájuk berregett a kerepelő zörgése. Mintha csak megszokták volna, szinte fel se vették. Vagy talán azért, mert nagyon elszaporodtak, — enni meg hát csak kellett nekik is. Ha aztán a csősz rájuk süttötte a vaktöltéses flintáját, mintha fekete felhő szállott volna a nap elé, úgy elhomályosították az eget a töméntelenségükkel.

Jutott belőlük persze a faluszéli kertekbe is, a hol a finom faju szőlőtőkés lugasokat lepte meg egy-egy szétverődött fiacsapat. Ezeket a gyerekek meg a lányok hessegetik, — persze az apraja, — a melyiknek öröme telik benne, ha vásárról, bucsuról került kereplőjét berregtetve, végig szaladhat kerthosszant a lugason. Rikkant is nagyokat, mikor a csipkés levelek közül egy-egy seregélyt, czinegét, apró ökörszemet kiröptet.

Talán bizony Gödörék Julesája is madarat rezegetni szaladt ki a lugosba? Valami fehér van a kezében, — de az nem kereplő. Levél az, fehér papirosra fekete tintával írva. Azt szorítja az egyik kezében, ahogy végig szalad a szőlőlugason, egészen a kert aljába, a hol aztán erre is, arra is körültekintgetve behuzódik az orgonabokrok közé s leül a kis padra, az ő kedves bujó helyére. Nem látja itt senki, felszakíthatja a piros pecsétet.

Fel is szakítja remegő kezével, aztán majd hogy el nem nyeli szép szemével azokat a katonás betűket.

No a minthogy igaz is! Mert katona írta, a Mogyorósi János gazda Pista fia, ki éppen leszolgálófélben van a katonaságot. Nem telik bele két-három kis hét, kitelik neki a három esztendeje, haza is jó, ha Isten engedi, rögtönösen — mint a multkor írta. Most is eféle van a levélben.

— „Édes galambom, Julesám! Kivánom a jó Istentől, hogy levelem jó egészségben találjon, amint én is egészségben és jó kedvben várom már azt a napot, hogy kiadják az obsitomat; aztán szaladok vele s meg se állok a kertetek kis kapujáig. Bár már ott is lehetnék, ha vársz rám és még nem lett a szived hűtelen, a mit én tul nem akarnék élni; azért ne vedd ezt a szót a szivedre, de iszen tudod, hogy mit fogadtál a kertetek kis padján, mikor utoljára láttalak. Nem irhatok többet, majd szóval mondom el. Igaz, az öregek haragba vannak-e még? majd kibékülnek; ne is írj, már csak egy pár nap választ el tőled. Hej, csak már ez is elmulna! Isten áldja meg a jó szivedet. Ölel a te Pistád. . . .“

A jó ég tudja, hányadszor olvasta el ezt a levelet Julcsa. Mikor már könyv nélkül tudta, még akkor is olvasta. Vagy talán csak nézte azokat a betűket, a lelke meg messze járt addig, a Pista elejbe? Így lehetett, mert észre sem vette, mikor az apja egyszerre csak ott állott előtte.

— Hát te mit bámulsz abba az írásba? Aztán micsoda írás is az, hadd lám!

Szegény Julcsa, dugta volna már a levelet ezer felé, de sehol se talált neki helyet. Hanem a mi vér volt a szívében, az mind oda tódult az orcájára két felére, de még a homlokára is. Alig tudott motyogni valamit.

— Hát izé — írás, apám! Igazán írás! — kapkod a szó után s végre zsebébe csusztatja a levelet.

— Persze hogy írás! Annyit én is tudok. De miféle írás? Megint levél ugye. Levél attól a . . .

— Hát izé — levél. De édes apám, én igazán nem tehetek róla. Hát tehetek én róla, ha — ha valaki nekem levelet ír?

— Valaki-e? No csak ide vele! Mondtam ugye, hogy attól a hetyke legénytől. Hogy haza jön? Tudjuk-tudjuk. Minek is írja. Lesz gondom rá. No meg rád is. Megmondtam már ennyihányszor a magamét. Ne kölljön többször mondanom! Együtt ne kapjalak azzal a gyerekekkel, ha megjön, mert lesz kuruczvilág! Hallottad! Aztán most meg takarodj a dolgodra . . .

Kő lett volna a szive helyén, ha el nem pityeredik erre a beszédre Julcsa, szegény. Csipkés szélű kötényébe fojtotta bele a szive keserűségét, a mi fel-felzúpogott az ajkára. Így sompolygott föl a lugas mentén.

Az apja meg utána. El-eldörmögte magát, a mint egy-egy keserves zokogás elő-előtört a Julcsa köténye alól, pedig ugyancsak erősen rászorította kezével, hol a szemére könnyeit szárogatni, hol az ajkára sirást csillapítani.

— Majd iszen! — Csak azt lessétek. Lesz gondom rátok. Leütöm, ha beteszi a lábát. — Ugyis bizonyosan az apja uszította erre a leányra. De rajtam — ucsese ki nem fogtok!

Igy dörmögött Gödör gazda, egy-egy szót hangosan kibökkentve, míg ki nem fujta a hirtelen haragját. Hogyisne lett volna haragos, hogyisne futotta volna el ilyenkor az epe meg a méreg, mikor a lánya — a hogyan mondani szokta, — épen annak a fiába bolondult, kivel a legnagyobb ellenség volt a szive szerint. Az aztán mindegy volt, ha az ellenségeskedésnek ő volt-e az oka, vagy Mogyorósi János gazda, kiről bizony rosszat, körömfeketényt se lehetett volna hallani az egész faluban. De még

a környéken se. Vagy talán ő kelmének, Gödör gazd'uramnak nem volt rendben a szénája? — Hát ezt majd meglátjuk, ha sorára kerül a dolog.

*

Egy pár héttel ezután, nagy örömmre készülődtek Magyorósi Jánoséknál.

Az anyjuk, a jó Magyorósiné, ott sűrög-forog a kemence meg a tűzhely körül. Tesz-vesz, süt-főz, mintha csak lakodalmas ebédet kellene előteremtenie.

Az öreg Magyorósi se tud nyugodtan egy helyben maradni; hol az udvarra néz ki, hogy a napról olvassa le az idő állását, hol az ünneplő szobába nyit be, hogy a lassan ketyegő órára veszen egy tekintetet. Nem állhatja tovább; kilép megint a pitvarajtó elé, aztán rákiált az ostoros béresre.

— Jancsi te! Be is foghatnál már, vagy mi. Mert hogy el ne késsünk!

Befordul a szobába, felrántja a felsőjét, megtapogatja innen is, onnan is a zsebét, benne-e a pipa, meg a dohányzacskó. Még el se készült jóformán s a lovak már ott topognak az udvar közepén.

— Hát megy már? — kérdi a felesége.

— Megyek anyjuk! Inkább én várjak, mint a Pista várjon.

— Hát csak menjen is! Aztán ne késsenek ám a hazajövettel.

Azt szeretné, hogy már itt is lennének. Még talán a faluvégét se hagyta el a két almásszürke s már oda áll az ajtóba, nézni, nem jönnek-e még? Aztán is kiszalad, ha kocsi zörgést hall.

Jönnék már! Nem látja, nem is láthatja őket, messze vannak még, de az anyai szívével megérzi szíveről szakadt gyerekének a közeledését.

Bizony, ha tudná Pista, milyen epekedve várja otthon az édes anyja, dehogy törné furfangosságon a fejét! De hát ki tudja, miben jár az esze? Mikor a falu aljára érnek, csak odafordul egyszerre az apjához.

— Édes apám, mondanék valamit! Megtréfálhatnánk édes anyámat. En itt leszálok, aztán gyalog a kertnek kerülök; édes apám meg hajtson haza az üres kocsival. Mondja neki, hogy csak hónap gyüvök. En meg egy pár minutummal utóbb majd egyszerre csak betoppanok!

— Ejnye, adta, hunczfut katonája! — szól rá az öreg. — Persze tinektek csak mindig ilyenén jár az eszetek! No nem bánom no! Hanem te, meg ne váráss soká, mert nem állok jól magamért, hogy ki nem böki az igazság az oldalamat. Pláne, mikor majd az anyádat keseregni látom! — Ne bomolj Pista, gyere haza velem!

De Pista akkor már lenn volt s csak a kezével integetett vissza a gyalogutról, a mi a kertek alján vezetett végig.

Az öreg aztán hozzá igazította az arcát a muszájos bosszankodáshoz s csak úgy léptetve-baktatva hajtott hazafelé. Bizony Pista meg is előzhette volna.

Szinte levegőt se kapott a tüdejébe, olyan gyorsan szedte a lábait előre, egészen a Gödörék kertaljáig. Csakhogy ott aztán megállott!

A mint benyitaná a kis kertajtót, belülről elébe toppan Gödör gazda. Bizony Pista nem az ő kedveért kerülhetett erre; legalább az arcza nem ilyet mutatott. Köszönni is elfelejtett, csak megállt.

— Elhibáztad öcsém az ajtót! — mondja neki

Gödör András. — Három szomszéddal odébb, ott laktok, ha jól tudom.

— Hát jó napot adjon Isten, urambátyám! Bizony én — nem is tudom — csak —

— Jó van jó öcsém! Semmi baj eddig. Hát iszen az is lehet, hogy nekem akartál „Adj Istent“ mondani. Ambátor azt hiszem, hogy más valakinek lett vóna az szánva — tette hozzá hátrafelé bökte a hüvelyk ujjával. — Hanem akkor aztán azt mondom neked öcsém, hogy békét hagyj ám annak a leánynak, mert . . .

Azzal aztán végig mérte szemével Pistát, sarkon fordult s belépett a kertbe, az ajtót meg — csak úgy csattant, úgy becsapta maga után.

Pista előtt elsötétedett az ég; nem tudta, mit gondoljon hamarjában. Mert hát Gödör gazda véletlen is odakerülhetett a kertkapuba, de hátha Julcsa állította oda — maga helyett. Azontul aztán már nem tudott megszabadulni attól a villámlásképen szívébe nyilalt gyanútól, hátha hűtelen lett hozzá a leány. Komoran, mellére csüggesztett fejjel botorkált hazafelé, a maguk kertkapujához.

Nyitaná már a kis kertajtót, mikor mögötte megzörren a virágját hullatta bodzafabokor.

— Pista! Pista! — szól hozzá valaki.

Szétnyitja az ágakat s a mint meglátja, ki áll a bokor mögött, nem kell hívogatni többet.

— Julcsa, te vagy! — szól s azzal átkarolja a leány derekát. — Hogy kerülsz ide. Mi történt, szólj! Apádat találtam helyetted, — goromba volt hozzám, pedig nincsen rá érdmem. Mi baj van veletek?

— Nagy sora van annak Pista, de most nem azért jöttem, hogy arról beszéljek. Ugy szöktem ide, hogy lássalak. Apám lesett rád, azért nem várhatlak ott. Rosszat gondoltál volna rólam, Pista, ugy-e, ha ide nem jövök?

— Jó hogy jöttél, igazat mondasz. Elszorult a szívem, hátha elfeledtél, hátha csak hitegettéél. Szeretsz-e Juliskám?

— Tudod azt Pista, hogyha nem is kérde! Megyek, meg ne tudja apám, hogy itt voltam veled.

Julcsa, te vagy! — szól s azzal átkarolja a leány derekát.

Majd máskor mindent elmondok. Isten veled Pista!
— Csakhogy láthattalak.

Arra kipördült a legény karjai közül s bujva az eleven gyepe mellett, a szomszédék kertjén át hazafelé tartott.

Pista szívében gyönyörűségre vált a keserűség. Kiröppent fejéből Gödör gazda fenyegető szava, még Julesa félelme se talált a lelkére; csak azt érezte, csak az töltötte be a szívét, hogy a lány hűséges maradt még is hozzá. Virágos kedve lett egyszerre, félrecsapta bokrétás-pántlikás katona-sipkáját, rágyujtott arra a nótára, hogy:

„Csak egy szép lány van a világon! . . .“ és dalolva, meg nagyokat kurjantva közbe-közbe, lépkedett felfelé a lugas között.

Édes anyja, ki bizony elhitte az öreg Mogyorósi szájából, hogy csak majd másnap ér haza a fia, a mint meghallotta Pista hangját a kert felől, még a főzőkanál is a kezében maradt, olyan sebtén kifutott a tűzhely mellől az édes gyereke elibe. Aztán csak átöleli, csak átkarolja, csak sir a nagy örömtől; dehogy tudna szólni csak egy árva szót is, a míg jól ki nem sirta-ríta magát.

— Furcsa no, ez az asszony-nép, az már bizonyos — mondja az öreg Mogyorósi gazda, a ki a sógorával, a Gyenese Jánossal, a jobbágyok erdő-sével ott állott mellettük.

— Elég lesz-e már abból a pityergésből! Azt hinné az ember, hogy szomorúsága van, ha nem tudná, hogy örül. De hát ezek így is úgy is csak sirni-ríni tudnak.

Arra aztán loppal a maga szeméből is kitörölt a kezefejevel egypár odatévedt könnycsöppöt.

No vége lett egyszer mégis az ölelkezésnek, meg a sok adjon Isten, fogadj Istennek, a mivel a sógorság-komaság a Pistát fogadta. Mert az öreg Mogyorósi mind meghívta magához erre a nagy napra. Jöttek egymás után.

Szegény Mogyorósiné a sürgés-forgásban rá sem érhetett, hogy csak egy-két szót is váltson a fiával. Alig várta, hogy a vendégségnek immár vége

lenne. Estefelé lett, mikorra mind elszállingóztak. Az öreg Mogyorósi, az anyjuk, Pista, meg az anyai nagybátyja, Gyenese János maradtak otthon.

— Hála Isten, csakhogy már magunkban vagyunk — mondta az anyjuk, odatelepedve Pista mellé. — Hogy már én is beszélhessek veled. Jaj, ugy-e megfárasztottak, meghajszoltak a katonaruhában?

— Nem ártott neki mondta az öreg. — Legalább megszokta a rendet, becsületet tanult. A nagy fáradtságba meg, látod, nem halt bele, inkább megemberesedett!

— Az ám öcsém! — toldja meg a szót Gyenese, — jó színbe vagy. A bajuszod is ugyan-csak kiverte magát az orrod alatt. No csak no! Bizony beléd bolondul a fél falu lánya.

— Csak egy szeresse meg igazán — mondja az anya — az is elég: jó feleségnek.

— No azt meg majd én keresem ki a számára — teszi hozzá az öreg. — Vagyis inkább már ugy félig-meddig ki is kerestem.

Aligha tetszett ez a beszéd Pistának; legalább az arczáról ilyesmit lehetett leolvasni. Félt, hogy no most mindjárt kibujik a szög a zsákból.

— Hát én meg azt tartom — mondja Gyenese, — legjobb azt ráhagyni magára Pistára, ámbátor magam is tudnék olyat, a ki neki való.

— De csak nem házasítanak meg mindjárt az első nap? — szól közbe félig nevetve, félig boszusan Pista. — Aztán még azt se kérdik, hogy én akarok-e? Meg aztán iszen köszönöm édes apámuram gondoskodását, de feleség után már csak magam nézek.

— Ha ugyan már is nem néztél — bökkenti közbe Gyenese. — Annak előtte sokat jártál valaki után. De persze annak most már vége.

— Aztán mért lenne vége? — mondja Pista, hirtelen Gyenese felé fordulva.

— Hát azért, mert azt a lányt máshoz adják férjhez. No mert te is talán a Gödörék Julcsájára gondolsz, mi? Hát iszen igaz, szép lány, takaros asszony lesz majd belőle, hanem . . .

— Hanem nem tehozzád való — teszi hozzá haragos hangon az öreg Mogyorósi. — Hát máig se verted ki a fejedből! No, bizony még meghallom azt is, hogy azért ugrottál le a kocsiról, hogy előbb lásd, mintsem az anyádat. Pista, rossz utra botlottál; rossz lenne a vége.

— Azt se tudom, mit akar mondani ezzel, apámuram! Hát mit vétett maguknak az a lány?

— A lány? Az semmit. Nem is az ellen szólok. Hanem az apja ellen. Hogy jó módú ember? Ugy lopta-csalta össze a gazdagságát. Hogy sokan megsüvegelik a faluban? Hát czimboraságban vannak vele, vagy félnek tőle. Hogy rajta nem érték, meg hogy az övé már, a miye van? Hát rajta is érték. Meg hát, él ám az Isten az égben. Számon tartja ő, amit az emberek cselekesznek! Jaj annak, a kit az ő keze ér utól a sok gonoszságban. Bizony a mit Gödör gazda bűnös kézzel szerzett, egy szempillantás alatt elveheti tőle az Isten büntető keze. Ugy a mint már egyszer elvette gyerekét. De iszen már ugyis vége van. Gödör Julcsa nem a te feleséged lesz, a mint hogy nem is lett volna soha se. Tolvaj nép gyereke bele nem furakodik a falamiámba!

— Nem rossz leány, derék, szorgalmas lány a Julcsa, apjuk, — szolt közbe Mogyorósiné csititgató hangon. — Olyan akár csak az anyja. Ne bántsa kend apja bűne miatt a gyereket. Bizony kár érte, hogy ahoz a mihaszna Gyoroki Péterhez adják.

Pista csak hallgatta ezt a beszédet, hanem az anyja szavára kitört belőle a keserőség,

— Hát mégis! Hát mégis megcsalt. Pedig még ma is az Istenre fogadta, hogy nem lesz másé!

— Kérdik is tőle! — mondja rá az öreg Mogyorósi. — Tudom én, mibe tőri fejét ezzel Gödör gazda, mért fáj a foga az uraság erdősére. Egy hurot pendülnék, de már sok van a rováson. Le kell kötni a nyelvét Gyorokinak, hát jó lesz vejének fogadni. No majd elválík. Hanem másrésről hála az Istennek. Legalább könnyebben kivered a fejedből, Pista! Szerencsétlenséget hozott volna apja miatt az a lány a fejedre.

— Gombház, ha leszakad, lesz más! — mondja Gyenesé a Pista vállára ütve, ki öklére támasztott fővel gubbasztott mellette. — Söhse busulj öcsém. Van még lány elég a világon. — Most meg gyere velem. A sok evés-ivás után nem árt egy kis járás-keelés. Szép holdvilág lesz, fordulunk egyet az erdőn.

Nem volt nagy kedve Pistának a menéshez, de ugyan mihez is lett volna, mikor a lelkére olyan lidércnyomás szállt, hogy szinte világgá szaladt volna tőle. Hanem azért csak fölkelte ő is, aztán kiballagtak ketten, ő meg Gyenesé, a jobbágyi erdőre.

*

Mentek, mendegéltek, már a szőlők között jártak, de alig szólt egyik a másikhoz valamit. Pista fejében össze-vissza kavargott, a mit ma hallott. Semmi se volt tisztában előtte, de ezerfélét kellett volna kérdeznie, hogy tisztába jöjjön. Végre is kibökkentette, a mi a legjobban furta az oldalát.

— Mondja csak János bátyám, igazán olyan ember Gödör gazda, mint apámuram mondta?

— Hogy olyan-e? Hát bizony édes öcsém, talán még olyanabb is. Fباتkát nem adnék a becsületes-

ségeért, a lelkiismeretét meg aranyért se cserélném el a magaméval. Én is azt mondom, a mit apád, hogy feje fölött lóg az Isten büntetése, csak azt nem tudhatjuk, mikor szakad rája. Ugy a mint már egyszer régen is rászakadt. Mikor a fiát elvesztette, a te gyerekpajtásodat. Emlékezni ugyan nem emlékezhetsz rá, de hallhattál róla.

— Hallottam, de most már jószerével nem tudom, hogyan volt, mikor volt.

— No hát majd elmondom. Persze gyerekésszel a játékkal, legény-ésszel a nótázással törődte. Nem ismerted meg jól az embereidet. Hát majd elmondom én, ki az a Gödör József, a kit te ipadnak akarnál.

No, hát hol is kezdjem. Hadd lám csak! Épen husz esztendeje annak, mikor Gyurkát ellopták. Akkor még az uraságnál voltam erdős. Ma már van mégis valami rend, jobban megbecsüli a magunkféle ember is az erdejét, máséban se tesz annyi kárt, hanem akkor nem így volt. Nem volt törvény se, a mit rá lehetett volna könnyű szerrel olvasni a gonosz emberek fejére, legfeljebb ha jól megzalogtunk, vagy jól helybenhagytuk, ha valakit a lopáson értünk.

Lopták, csak lopták az erdőt, vitték az uradalom fáját, kivált arról a részről, a melyik az én járásomba esett. Arra felé vezetett köröskörül az ut Megyerről hozzánk Csögödre, azt meg hetedfél vármegye tudta, hogy megyeri embernek a verekedésben, csögödi embernek a lopásban, ha ráadta valamelyik a fejét, nincsen párja; de úgy ám, hogy azért egyformán értett mind a két falu népe a másik mesterségéhez is. Két felől is dolgot adtak hát szegény fejemnek s mikor az uraságom le-lepirongatott a sok falopás miatt, biz én megmondtam, hogy ha négy szemem, négy lábam lenne, se vállal-

hatnék ilyen szomszédok közt biztos kezességet az uradalmi erdőért.

Rá voltak szokva a népek a más földén termett fára. De iszen itt-ott ma is úgy van, hogy ha tolvaj-számba veszi az ember az olyant, a ki fát lop vagy mi egymást, a mi az erdőben terem, inkább még annak áll feljebb. Mintha bizony az erdő fája meg mi egyebe senkié se lenne, vagy mindenkié, hogy azé legyen, ki előbb haza hordja. Pedig hát a buza, rozs, árpa, kukoricza meg a többi élésnek való nem azé-e, kinek a földén termett? Hogy azt a gazdája vetette el, a fa meg úgy nőtt Isten jóvoltából? Nem úgy van bizony az egészen; de ha még úgy volna is, tudom tolvajnak kiáltana ki, s még ki is ebrudalna akármelyik csögdői vagy megyeri gazda a rétjéről, ha lekaszálnám róla a füvet vagy a sarjút a magam tehenének! — ámbátor egy csipet, az kevés, de annyi fűmagot se vetett egyikük se a rétje földjébe, az már bizonyos. Így hát tolvaj az is, a ki az erdőt lopja. A ki pedig lop, az nem becsületes ember.

Beszélhettem én torkomszáradtáig; pedig eleget beszéltem, mikor úgy vasárnaponkint betértem hol Csögdön, hol megyeren a falu korcsmájába, a hol aztán egy-két pohár bor mellett ilyenfélétet prédikáltam a gazdaembereknek. Azt nem mondhatom, hogy meg nem hallgatták, még ellenkezni is keveset ellenkedtek szóval, — hanem lopni azóntul is csak lopták az erdőt.

Egyszer épen a megyeri oloalon esteledett rám. Mondok, átmegyek a csögdői határ felé; azon a tájon volt a vágás. Még ott van a hasábfá fele, mondok ott hálók. Mentemben kocsizörgés üti meg a fülemet. Megállok, hallok, hogy Megyer felől jön valami könnyű, üres szekér. Mire az a vágás tájára ér, gondoltam magam is ott leszek. Már emel-

tem is a lábam, hogy tovább menjek, hát hallok ám hogy valami suhantott egy-kettőt, nyikorgott, ropogott, aztán a végén meg egyet recseszent. Aztán újra kezdte.

— Haó, az árgyélusodat — mondok — mindjárt nem tördeled te az én fámát. — No mert persze tüstént ráösmertem a fiatal faderék nyikorgására, a mit akkor hallat, ha a földre nyomják. Ugrom egyet-kettőt, hát mit látok? Persze, hogy a fámát tördelték. Három cigány tördelte, mintha bizony nem lett volna jó nekik holmi hulladék is. Hanem azért sokat kellett volna járni, hajuldozni. Belebottlottam egy száraz ágba. Mind a hárman észrevettek, azzal ucezezu neki, mint a nyul, úgy odább álltak. Kiáltok ám utánuk: Megállj, hé! a ki arkangyala van a fekete lölkötőknek! — No meg is állt az egyik, de csak egy lélekzetre. — Álljon meg kend, hisen ázs erdőg se kergeti kendet! — kiálltotta vissza a csufondáros, aztán inalt tovább. Vigyen az ördög, mondok magamban, inkább összeszedem a tördelékfátokat, úgy se érlek el tudom; majd inkább sietek a vágás felé.

No oda is értem nem sokára. Csögöd felől kerültem visszafelé, hogy szembe kerüljek a kocsinak. A zörgését nem hallottam. Gondoltam nem ért oda még, vagy más felé került. Fölértem a Puposdombra, a honnan az egész vágást beláthattam, hát látom ám, hogy a kocsi ott áll a vágás szélén. A hogy a sötét homályban kivettem, egy kis gyerek ül az első ülésen, más senki. Nézelődöm ide is, oda is, hát ahun' ni! egy ember megy a kocsi felé, a vállán két hasáb fa, azt bedobja a kocsiba. Szalma lehetett a kasban, mert nem zörrent. Mondok, elibe csarmókodom, mielőtt elhajt, de látom, hogy az ember nem ül föl, hanem megint a vágásba megy a tűzifarakás felé. No csak vedd a válladra, mondok, úgy

kaplak rajta! Fel is vette. Én is megindulok futva a kocsi felé. Ott meg abban a szempillantásban előugrik három ember a bokrok közül. Az én czigányaim voltak. Az egyik lebogozza a gyeplőszárat a lőcsfejről, a másik ölbe kapja a gyereket, a harmadik meg közibük csapkod a lovaknak. Mentek azok, mint a szélvész.

Gödör gazda — mert az volt a tolvaj — megremülve dobta le válláról a hasábfát. Talán a halálos veriték is kiverte a homlokát. Azt hitte, megvadultak a lovai, azért ragadták el a kocsit. Szaladt utánna, de a tusakok közt csak bukdácsolva szaladhatott. Kiabált, az se használt semmit.

Hiába szalad, látja, hát inkább megállt. Ökölbe szoritotta a markát, két kezével fenyegette az eget, úgy kiáltott a magasba:

— Isten! Isten, el ne vedd, meg ne nyomorítsd a gyerekeimet, Isten!

Épen erre a szóra értem utól.

— Ne káromolja kend az Istent — mondok — mikor a büntetést méri épen a kend fejére.

Csak akkor vette észre, hogy én is ott vagyok.

— Kend ijesztett rá hát a lovamra! — kiáltotta felém — kend hát az oka, hogy megvadultak! . . . Ha felfordítják a kocsit, ha agyonrugják a gyerekeimet, mi lesz? — kiabált dühében s azzal ökölrel nekem rohan. — Én se voltam röst, elhajintottam a flintámat. — hej, legény voltam én még akkor a talpamon, — átnyaláboltam a két karommal s úgy oda teremtettem a földhöz, csak úgy nyögött bele. Rugott, harapott, mintha megdühödött volna, míg eszéhez nem tért. Akkor fölengedtem. Megjuhászkodott, mint a bárány. Ugy tudtam aztán megértetni vele, hogy mi történt. Persze csak addig, hogy a czigányok hajtottak el a kocsijával. Többet magam se tudtam még akkor.

Láttam, hogy nagyon a szívére vette a dolgot. Mondok, menjünk hát a kocsi után, valahol talán nyomára akadunk. Megesett a szívem a szerencsétlenség; már nem néztem benne a tolvajt, hanem az Isten csapásával sujtottat.

Gödör gazda volt a tolvaj.

Az erdőszélen a friss kerécsapás letért az utról; kivágott a mezőre. En arra mentem, Gödör meg be a faluba. Ott lóra ült, úgy járta be egy falu határát a másikig. Harmadnap a harmadik faluban talált rá a kocsijára lovára, a mit pandurok vettek el a futó cigányoktól. Hanem a Gyurka gyerekről nem

tudtak se a pandurok, se mások. Eltünt, elveszett, máig se került vissza. Isten a tudója, mi lett vele, mi lett belőle, él-e hal-e?

Az édes anyja, ki bizony áldott jó asszony ma is, majd kisirta utánna a szemét. Gödör gazda is alább hagyott egy-két esztendőre a bűnös cselekedeteivel. Megijedt az Istentől. Hanem lassan-lassan megalkudott a lelkiismeretével. Fejébe vette, hogy nem Isten rendelése volt az, a hogy történt, hanem hogy én uszitottam rá a czigányokat. Nem is vagyok neki embere azóta, mit én ugyan nem sajnáltam sohsem. No, de utóbb mi lett.

Mikor az öreg Barkás Józsi, a kit Isten nyugosztaljon, meghalt, a község Gödör gazdát tette meg erdőkurátornak. Ebre bizták a hájat, de kevés ember törődött az erdővel. Apád meg én, hanem ketten semmi se voltunk a többihez. Persze Gödör gazda már akkor jó módu volt. Íráshoz meg a számvetéshez is értett, hát megválasztották. Persze hogy meg, hiszen füt-fát ígért minden falubelinek.

Csak épen mi voltunk, a ki a kezére nézett, hogy nem sikkasztódik-e el egy kis pénzmag ugy faosztáskor, ág meg tusakfaliczitakor a község kasszája helyett Gödör gazda zsebébe. Hej, sokat tudnék én mondani! Sokat! — Mikor a rőzsét, ágat mind megvette, aztán azt hordatta el a legelőszőr. Nem haza, de mindjárt a városba, eladni. Csak a teteje volt ág meg rőzse a szekér terhének, az alja meg a fa színe java volt. Jól meg is fizették!

Mikor meg faosztáskor a maga részét meghordatta, olyan volt az, mint a bibliabéli olajos korsó. Szinte ki se akart fogyni. Persze, mert csur-rant-csöppent hozzá, hol az urasági erdőből, hol a községi fa többi sarangjából!

No így aztán persze, hogy mindétig növekedett Gödör András gazda nagy jómódusága!

Ezt is, azt is le kellett hébe-korba kenyerezni; hát adott fát a községéből — persze úgy loppal. Meg is ligetesedett az erdő itt is, ott is. A makkon, a mit vetni vett a község, jórészt a Gödör gazda disznai hiztak; tilost csinált a vágásokból a községi marhának, de az ő marhái úgy éjjelente benne legelésztek. Ebből is pénzelt ő kelme. — No nézd, épen itt vannak az ő vágásaik. Szinte siralom rá nézni az akkori ültetésre! Még ma is girbe-gurba az a kevés fa, a mi megmaradt a marha szája alatt. Megkeserüli ezt még a mi községünk, ha majd oda kerül a vágás; sohse lesz itt tisztességes fa, fejsze alá való!

Hát így ment az egyik évről a másikra. Az erdő pusztult, Gödör gazda jószága meg nőttön-nőtt. Hiába beszéltünk apáddal a községi gyűlésen, süket fülek hallgatták az intő szavunkat. Az volt a különbség ő köztük meg köztünk, hogy mi az igazságot kerestük, Gödör gazda meg hamisság útján czimbora-ságba elegyedett a legtöbb emberrel . . .

No hát most már tudhatod, öcsém, hogy mi nem tetszik Gödör gazdában az apádnak. Azért mondta, hogy tolvaj gyereke be nem furakodik a falamijába. Lopással, csalással szerzett pénzen nem akar osztozni.

— Azt én se akarom, János bátyám — vágott közbe Pista. — Most már értem az édes apám szavát. Igaza van neki. — De mért ver engem az Isten, hogy ily gonoszlelkű apja van annak az angyalnál szelidebb leánynak? — Hanem hát mondja csak János bátyám, mi igaz abban, a mit édes apám a Gyorokiról mondott?

— Ejnye Pista öcsém, hát szokott a te apád hazudni is? Bizony tiszta igazság minden szava neki. — No de hallgass ide, hadd mondok már azt is, mi lett utóbb. Új rend van ám — te nem is tudod még, — a mi erdeinkkel. Két esztendő óta a községét is, a papét, templomét, iskoláét, meg a job-

bágyokét is az állam kezeli. Azóta jöttem én is a jobbágyok erdejébe. Öreg vagyok már az uraság nehezebb szolgálatához, a mi egypár száz holdas erdönket meg jól el tudom még látni. No aztán az erdőmester ur, a ki három szolgabírónak a járásában parancsoltat erdészeivel az erdők fölött, — persze úgy, hogy abból csak hasznunk lehet. — hát bizony ránczba szedegeti a kurátor uraimékat. Van is rend azóta! Fele fatolvaj sincs, mint volt annak előtt. Ráhuzatja bizony egyikre úgy, mint a másikra a büntetést, ha tolvajságon érik. Így is kell!

Na, mondom, azóta lefele jár Gödör gazda szerencséje. Nem lehet már kedve szerént gazdálkodni a község vagyonában. Hát összeszűrte a levét Gyorokival, az uraság rossz máju erdősével, a ki nem átalja a gazdáját meglopni, vagy meglopadni — részért. A vén bandzsal szemü gonosz aztán szemet vetett a lányra, Gödör gazda meg inkább neki adja, mintsem elrekessze maga előtt az utat az — uraság erdejébe.

— De iszen így akkor szerencsétlenné teszik azt a lányt! — mondja haragosan Pista.

— Ne tüzelj öcsém! Ki tudja, hogyan lesz. Jó módu ember a Gyoroki, ha koros is, ha bandzsal is egy kissé. Iszen azért jó dolga lehet mellette az asszonynak.

— De mikor mi szeretjük egymást Julissal!

— Az a ti bajotok!

— De én nem engedem, hogy hozzá menjen ahoz a vén gazemberhez.

— Ne tüzelj Pista, mondom. Nem a te lányod. Az apja meg majd ráparancsol.

— No, le is ütöm, még előbb, — azt a vén bandzsalját! — De el nem veszi Julist, arról már jót állok.

— Ne bomolj Pista öcsém! Hát mit is akarsz

te? Te ugy se veheted el azt a lányt! Hadd vegye el hát más!

— Nem én, nem engedem! Ha az enyém nem lesz, Istenemre mondom, nem lesz a másé se Julis! Nem én, nem engedem, ha addig élek is. — De hát az az igazságos Isten mért is nem tudta eddig kimérni annak a vén-Gödörnek a maga büntetését. Inkább pusztulna el minden gazdagsága, ha az áll utamba!

— Bolondot beszélsz, Pista öcsém. Többet mint bolondot, hallod-e! Becsületes szívvvel még a rossz emberre se szabad rákivánnunk a szerencsétlenséget. Az az Isten dolga. Te is jobban tennéd, ha bele nyugodnál abba, a mit az Isten elvégez fölötted.

Aztán elhallgattak soká, mind a ketten. Bejárták ez alatt az erdő jó részét. Megfordultak, aztán lassan haza hallagtak.

Éjfél tájt lehetett, mire haza értek. Jójszakát mondtak egymásnak, aztán elváltak. Szomszédos volt a Gyeneséék meg a Mogyorósiék háza, mind a kettejük hamar megtalálta a maga ágyát.

Gyenesét a fáradság után el is nyomta egyszerűen az álom, hanem Pista álmatlan szemekkel bámult még soká a sötétségbe. Csak ugy hajnal felé hangzott fel az első horkolása.

*

A csögödi jobbágyok erdejének a kurátora, az öreg Mogyorósi János, nagyobb rendet tartott az erdőn, mint Gödör gazda a községében. Nagy segítségére volt neki, az igaz, Gyenese is, ki mikor még az uraságnál szolgált, ott sok mindent megtanult, nemcsak az erdővel való bánás dolgában, hanem

abban is, hogy miféleképpen lehet hasznossá tenni az erdő mindenféle termését, úgy, hogy a legtöbb pénzt lehessen belőle kivenni, de azért kár se essék a vagyonban.

Hát abban az esztendőben meg elhatározták, hogy mivel megint sok helyen nagyon keresik a szőlőkarót, majd a vágás arra való fáját kiválogatják s aztán maguk fölhasogatják karónak. A munka nem kerül pénzbe, mert hát úgy egyezkednek majd meg, hogy a ki ennyi meg ennyi ezer darab szőlőkarót hasít akár a maga erejével, akár a házanépének a segítségével, az majd a jövő tavasszal földet kap használatra a Gubacsos dülőben, a mit sorosan kell bevetni makkal, a sorok között meg két esztendőn át szabad lesz kukoriczát, krumplit mi egymás, kapás növényt termesztetni.

Mikor Pista hazakerült a katonaságtól, úgy egy hónappal-másféllel utóbb elkezdték a szőlőkaró hasigatást. Sokan összefogtak, hát hamar ment a munka.

Egy elhagyott akolféle állott benn az erdő közepén. Mikor még az uraságé volt az erdő, annak a birkái éjjeleztek benne. Azóta megviselte az idő, hanem azért kár lett volna összedönteni. Most épen jó volt, hogy meg volt. A mi karó készen lett, azt ötvenével-százával, ki milyen vastag volt, csomókba kötve abba rakták. Az ajtajára aztán lakatot is tettek, hogy annál biztosabb legyen.

Már volt valami 40—45 kötelék az akolban, mikor egyszer Gyenesének be kellett menni Várföldre, a hol dolga akadt. Ott lakott az erdőmester ur is, hát gondolta, benéz hozzá, nincs-e valami rendelkezése.

— No Gyenesé, mi jót hozott?

— Hát, mondok, erre járok, betekintek, nincs-e valami parancs?

— Bizony az nincs, mert hát magukkal soha

sinesen bajom, mindent rendesen megcsinálnak. Hanem azért nemsokára lenézek Csögödre. A községi erdőkben lenne valami végezni valóm. Gyalog jött kend?

— Két óra járásért magamfajta ember eljár gyalog is, ha a barmai dologban vannak.

— No, akkor tudja mit? Ha itt marad reggelig, korán befogatok, aztán kocsin jöhet. De hó! Őrizetlenül hagyta kend az erdőt?

— Nem én tekintetes uram! Isten ments. Már a szőlőkarónk miatt se tettem volna. A Mogyorósi fiát, a Pistát állítottam helyembe, mert úgy számítottam én is, hogy csak későn kerülök vissza. Most szabadult haza a katonaságtól, hát jobb isterázsa nem kell nála.

— No így már jól van! — Akkor abban maradunk, hogy kend itt lesz reggel fél ötkor, hogy mindjárt indulhassunk.

Hát bizony jó előrelátás volt Gyenesétől, hogy nem hagyta gazdátlanul az erdőt, miről persze más nem tudhatott. Nem tudott Gödör gazda se, a kinek már eleitől fogva fájt a foga a — szőlőkaróra. De az a fülébe ment valamiképen, hogy Gyenese Várföldre készül s csak éjjel ér vissza. Több se kellett neki, elszaladt Gyorokihoz, ketten aztán kikovácsolták a tolvajság tervét. Azt hitték, vagy két kocsira valólt eltakaríthatnak. Sohse tudja meg senki, hogy ki volt.

Majdnem így is lett. Pista egész nap künn bolyongott a jobbágyerdőn. Bele is fáradt, meg is unta a járást. Legalább így hitegette magát, mikor úgy napnyugta felé egyszerre erős vágyakozás szállott a lelkébe, hogy haza nézzen egyet a faluba. Nem is tudta hogyan, csak megindult, ki az erdőből, toronyiránt a kertek aljának. A mint befordult a tagutra, kocsizörgés ütötte meg a fülét. Hátra néz, hát látja, hogy Gödör gazda hajt arra a szőlő felé.

— Az Isten adta a gondolatot, hogy haza-

szaladjak! — mondta magában Pista. — Két hét óta még csak látni se láttam Julesát, ugy őrzi az a vén...! Most beszélhetek is vele!

Nem is ment, hanem szaladt a Gödörék kertjéig. Ott megállt, hogy lélekzetet vegyen. Épen be akart lépni, mikor Juliska belülről elibe toppant! Nem láthatta senki, hát ő bizony még csak jóestét se mondott, hanem átkapta a lány derekát s szeri száma se volt, a hány csókot nyomott a szép orcájára.

Csak aztán kezdtek a beszédhez. Volt mit panaszkodni mind a kettejüknek.

Talán éjfélig is eltrécseltek volna, ha Pistában meg nem szólamlík a lelkiösméret. Nem itt lenne az ő helye, hanem az erdőn. Mit is szólna Gyenesének, ha valami baj esnék oda künn az ő tudta nélkül.

El is buczuzott hamarosan. Csak az utolsó szónál jutott eszébe Gödör gazda után kérdezősködni.

— Kocsin láttam apádat, a hogy jöttem, — mondta Julesának. — Talán a szőlőben van dolga?

— Azt mondta, oda megy. Egy akó bort ígért Gyorokinak, azt viszi haza neki.

Erre Julesa bement, Pista meg gondolta, hogy benéz egy szóra az apjához. Meg is indult a kerti felé.

Julesa utolsó szava még ott csöngött-zsongott a fülében. Hát mesmeg összekeerül ez a két gonosz-májú ember? No mi rosszat gondolnak kiezek megént.

Furcsállotta azt is, hogy ilyen későn indult neki Gödör az utjának! Már épen az ajtókilincsen volt a keze, mikor valami megvillant a fejében.

— Hü az áldóját! Ha ezek épen a karómra áhitoznának. En meg itthon vagyok!

Dehogy ment volna be most már Pista, ha könyörögték volna is. Szinte elvörösödött szégyenében,

hogy bizony még valami baj lesz addig az erdőn, míg ő itthon kószál. — Azzal aztán neki is vágott a földeknek, arra a merre legközelebb érhet a jobbágyok erdejét.

... Hát nem rosszul gondolta a Pista, a mit gondolt.

Még csak a szőlők alatt járt, mikorra Gödör gazda meg Gyoroki, mindenik a maga könnyű kocsi-ján, odaért a karóval teli akolhoz. Leugrottak, aztán egy-kettő, — ott álltak az akol ajtaja előtt.

— Tyű! az ebugattát! — dörmögi Gyoroki. — Lakat van az ajtón!

— Aztán ha az van is! — mondja rá Gödör gazda. — Ha már itt vagyunk, csak nem menünk vissza üresen!

— Ühüm! De ha rajta kapnak! Azért a lakatért, hogyha feltörjük, nagy baj lehet ám! Börtön járja azér!

— Járja, ha járja! De mikor járja? Ha rajta kapnak! Nincs, a ki rajta kaphat. Így aztán mind-egy lehet a kend lelkének is, akárhogy jut ahhoz a karóhoz

— Hát iszen az igaz

— Ne komédiázzék hát kend soká, — vagy mire való az a fejsze akkor a kezében? Üsse le azt a rongyos lakatot! — No!

Gyoroki le is ütötte. Mikor az megvolt, akkor szépen kifeszítette az akol ajtaját, aztán egymásután kiadogatta a kötéseket, Gödör gazda meg rakta a kocsira.

Igy lopta a másét ez a két gazember!

Gyoroki kocsija már tele volt. Le is lánczolták, a mint szokás, a terhét.

Csak mikor a Gödör gazda kocsija is már félig megtelt, akkorra ért az erdőre Pista. Elhült benne a vér, mikor a két kocsit meglátta. Gondolkodott, mi tévő legyen. Meg nem bir velük, azt látta, hát

inkább csendesen meghuzta magát a bokrok közt,
a merre majd elhajtanak.

Nemsokára jöttek is.

Igy lopta a másét ez a két gazember.

— Szentséges Isten! — mormogta magában,
mikor meglátta, hogy kik ülnek a kocsin.

Azok nem vették észre. — Egyik erre, másik
amarra — haza hajtottak. Pista még behuzódott az
erdőskunyhóba.

*

Az volt az első, hogy hálát adjon az Istennek, hogy még idejében visszaért az erdőre. Legalább tudja, kik voltak. Hej, csak jönne is már az öreg Gyenese! Azonmód rajtuk üthetnének.

Várt, csak várt, de bizony egy lélek se jött. Közben tüzet rakott a kunyhó elé, maga meg odaheveredett az ajtóba. Azontul csend volt az erdőn, csak ha egy-egy erdei vad tévelyedett arra, az zörgette meg a száraz kórókat, meg a levelest. Ilyenkor meg-megriadt Pista s ijedten kapta fel a fejét a szunyókálásból.

Eltelt lassan az éjszaka. Pitymallott is már. Az ég kelető fele lassanként neki világosodott. De még nem kelt fel a nap, mikor az álmodást megint kiverte valami zörgés a Pista fejéből.

Egy kocsi jött messze valahol, annak a zörgését hallotta.

A kocsis mellett Gyenese ült, a hátulsó ülésen meg erdész ruhában egy fiatal ember. Nem az erdőmester volt. Neki dolga akadt, hát a segédjét, akit épen egy-két nap előtt adtak melléje, a fiatal erdészt küldte maga helyett.

Az erdész ur Megyernél, mikor a falu nevét Gyenesétől megkérdezte, egyszerre elhallgatott, pedig azelőtt ugyancsak beszédes volt. Körül-körül nézegetett, a mennyire a reggeli szürkület engedte. Mintha ismerős lett volna előtte ugy nagyjában a vidék.

Mikor azon az uton, a melyik Megyerről Csögödre az urasági erdőn keresztül vezet, egy vágás mellé értek, meg is állította a kocsit, hogy jobban körülnézessen. Sötétes volt még, de a reggeli szürkületben azért már messzire lehetett látni. Elgondolkodott.

— Istenem! milyen ismerősnek látszik ez a vidék. Szakasztott olyan, mint a milyennek az én szülőföldemet álomban látni szoktam. Miért is nem

tudok jobban visszaemlékezni a gyerek koromra! Csak rémlik előttem minden! Pedig ezeknek a faluknak a neve is olyan ismerősnek hangzik. Az emberek nevét is mintha már hallottam volna valamikor — régen! . . . Istenem, ha az én szülőfalumra, apámra, anyámra egyszer rátalálnék!...

— Menjünk! — mondta aztán a kocsisnak.

Gyenesének meg addig azon járt az esze, nem volna-e jó megnézni az erdőt, minek előtte még hazamenne. A hol kétfelé vált az ut, mondta is az erdész urnak, hogy ő most ezért meg azért leszáll.

— De már mért is tenné — mondta az erdész ur. — Ha nem nagy kerülő, mehetünk kocsival is arra.

Mikor a jobbágyerdőhöz értek, Pista már ment elibük.

— Baj van János bátyám nagy baj! — mondta.

Aztán elbeszélte az estéli esetet töviről-hegyire. Csak a Gödör gazda nevét hallgatta el. Nem vitte rá a lelke, hogy annak az apját is bepanaszolja, kit az életénél is jobban szeretett. Mert hát mégis: édes apja az az ember az ő Juliskájának.

Az erdész ur nem sokat törte a fejét, mi tevők legyenek. Felültette Gyenesét is, Pistát is maga mellé, aztán elhajtottak egyenesen az urasági erdőmesterhez, a ki bent lakott az uradalmi erdő kellős közepében.

Alig hogy elmondták, mi járatban vannak, mintha csak odaparancsolták volna, beállított az erdőmesterhez a csendőr őrsjárat, megnézni, ha nincs-e valami nekik való ujság.

— Dehogy nincs! — mondta az erdőmester. — Épen jókor jönnek. Mehetünk is mindjárt, csak még befogatok.

Azzal aztán összeszedelőzködtek, a hányan voltak, kocsira ültek s elhajtottak az erdős lakásra, a

hol Gyoroki lakott. Alig telt le egy kis fertály óra, ott voltak.

Gyoroki tagadott mindent. Tagadott, míg Gyenesé meg a Pista a pajta padlásáról a széna mögül elő nem kerítették az első kötet karót. Akkor aztán bevallott mindent. Meg is kötözték mindjárt, mert hát zártöréssel jutott a karóhoz, az meg már nem is lopás, hanem szinte rablás számba megy. Börtönbe kerül az, ki ilyet cselekszik!

Hanem a pajtását Gyoroki sem vallotta be, hogy ki volt.

— No majd kivesszük mi tőle, legyen a miatt nyugodt az erdőmester ur.

Itt aztán már nem is volt más dolog. Az erdőmester innen mindjárt haza is ment. Az erdész ur pedig Gyenesével meg a Pistával egyenesen Csögöd felé vette az útját.

*

— No Gyenesé! — mondta az erdész ur, mikor már a kocsin ültek — most már aztán mutassa az utat, mert bizony még ki se találunk az erdőből!

— Dehogy nem, tekintetes uram! Mindjárt itt lesz az erdő széle. Onnan már a falut is meglátjuk. Ugy tudom, hogy az öreg Mogyorósihoz száll majd a tekintetes ur?

— Oda, oda! Hallottam, az erdőmester ur is vagy oda, vagy a plébános urhoz szokott szállni.

— Azonképen van! — De mi ez? Mintha harangszót hallanék Csögödről! — Csak nincs még dél! — Hó! Álljunk csak meg egy kicsit.

Megálltak.

Harangszó volt, de félre vert harangnak a szava.

— Jézusom! Tűz van odahaza! — kiáltott Gyenesé. — Aztán kikapta a kocsis markából a gyep-lőt s közibük csapott a lovaknak. Egy pár minuta alatt kiérték az erdő szélére. Gyenesé is, Pista is felágaskodtak, hogy kivehessék, hol ég, ki éghet?

— Szent Isten — kiáltott fel Pista, — mintha csak a mi házunk égne!

— Az az iránya! — Ha megengedné a tekintetes ur, hogy frissebben mehessünk?

— Ha megengedem-e? Hogyne engedném. Csak menjünk, a hogy csak bírják a lovak.

No vágattak is azok, mint a szélvész. . . .

*

Hát tűz volt bizony, de nem Magyarósiéknál, hanem a harmadik szomszédban, a Gödör gazdánál. Az Isten büntető keze lesujtott.

A saját bűnével verte meg a bűnöst!

A lopott szőlőkarót, ami neki jutott, ő is rejtekbe akarta tenni, a míg valamennyire feledségbe megy a dolog. Este nem lehetett elrakni, hát másnap állott hozzá, hogy a pajta padlására dugja. Persze a bűnös embereket kivált ilyenkor elő-előfogja a lelkiismeretfurdalás; máshol jár az esze, nem ott, a hol kéne. Vagy már az igazságos Istennek volt olyan a rendelése, elég az hozzá, megesett a szerencsétlenség.

Ugy volt biz' az, hogy Gödör gazda a zsebkendőjével kirántotta a gyufát a zsebéből, aztán nem szedte mind össze. Amint aztán utóbb ott tipródott, ráléphetett az egyikre. A gyufa lobbort vetett, a tűz belekapott a száraz szénába, — dehogy lehetett akkor már eloltani.

A pajta kigyulladt. Össze volt építve a lakóházzal, hát abba is belecsapott a láng. Összeszaladt az egész falu, hordták a vizet, hozták lélekszakadva a falu főcskendőjét, dolgozott mindenki, a ki csak tehette, — nem sokat használt. Már csak a szomszéd házakat lehetett menteni. Ezer szerencse, hogy csendes idő volt, de így is dolgot adott kioltogatni azt a sok sziporkát, a mi akárcsak a nyári zápor, úgy hullott a szomszédok házára.

Szegény Gödörné, meg a Julesa egészen elvesztették a fejüket. Csak szaladtak ide meg oda, mint a tébolyodott, sirva-riva fel-alá az udvaron. Az öreg Gödörnek is elvette az eszét a nagy ijedtség. Többet jajgatott, mint segített. A marháit is másoknak kellett bezsákolni fejfel kiaverni az istállóból.

Egyszer eszére tért. Akkorra már beégett a szobákba is, a honnan, igaz, mindent kihordtak, a mit lehetett, de valamit, a legdrágábbat ott bent hagyták. No, mert arról, hogy ott van, csak maga Gödör gazda tudott.

— Szentséges Ur Isten! — ordította el magát.
— A pénzem, a pénzem!

Azzal már szaladt is az égő ház felé. Belekapaszkodtak innen is onnan is, hogy be ne eresszék a roskadozó házba. Kiszakította magát a kezeik közül s beugrott a lángok közé.

— Oda van! Vége van! — kiáltoztak.

Senkise mert utánna menni, hogy segítsen neki.

Az meg félig kábultan tapogatott ide is oda is a füsttel megtellett szobában. Megtalálta, a mit keresett, — de amint belemarkolt a rejtek zugba, a hol a pénzét tartotta, már csak hamut markolt ki onnan.

Eszét veszítve ugrott most kifelé, hogy legalább az életét megmentse. Már a küszöbön volt, már át is lépett rajta, mikor egy tüzes gerenda lecsuszott az égő tetőről s leütötte a földre. Tizen is odaugrottak,

hogy kiszabadítsák a biztos halálból. Ájultan tették egy szekéroldalra.

— Vigyék kentek az én házamba — mondta. Mogyorósi gazda az embereknek. — Megyek mindjárt én is.

Egy tüzes gerenda lecsuszott az égő tetőről s leültette a földre.

Ázzal maga a szegény Gödörnét, a felesége meg Juliskát fogta kézen s mindakettőt szépen elvezették a maguk házába.

— Nálunk van elég hely — vigasztalta az öreg a szerencsétleneket. — Majd ott lakhatnak kentek addig, míg a maguk házat újra fölépitik.

Az öreg Gödört a kis benyillóba az ágyra fektették.

Ép akkor ért az udvarra az erdész ur kocsija is. Gyenese meg a Pista a tűzhöz szaladtak, hogy a kirakott sok czók-mókot biztos helyre tegyék. Az erdész ur meg Mogyorósiékkal bement a házba. Gödör András háza leégett földig, nem lehetett ott már segíteni semmit.

Körülfogták a szerencsétlen Gödör gazda ágyát. Nagy nehezen fel tudták mosni az ájultságából, de akkor is úgy nézett-bámult maga elé, mintha senkit sem ismert volna, semmiről se tudott volna. Csak egyet-egyet nyögött, mikor az égett sebek fájdalma át-meg átnyilallott a testén.

A jó Mogyorósiné előszedte minden házi orvosságát, a mivel csak segíthetett a baján a szerencsétlennek. A mikor aztán ellátta, magára hagyták, hadd legyen nyugodtan. Csak a felesége meg Julesa maradtak mellette. Talán magához jön lassanként.

Utóbb bejött a házba Gyenese is, Pista is, mikor mindent rendbe hozhattak, hogy kipihenjék egy kissé magukat. Persze a beszéd csak a szerencsétlenség körül forgott.

— Az Isten igazságos, de irgalmas is — szólt közbe egyszer Gyenese is a beszélgetésbe. — Mikor keményen büntet, akkor is van kegyelem nála. Mert hát büntetés az, a mi Gödör gazdát érte! Igaz, mindene oda van, de épen az menti most meg a nagy szégyentől. De iszen kend még nem is tudja Mogyorósi sógor, mi történt az este! El se mondhattuk még. Lám megszimatolták, hogy gazdátlanul marad az erdők egy napra; azon mód be is tették a lábukat a bűnösök, a tolvajok. A karónkra fájdukt meg a foguk. Fel is törték a zárat, meg is dézsmálták a jószágunkat. Ketten voltak. Gondolja-e kend, kik voltak? A Pista megismerte, de csak az egyiket.

Gyoroiki volt! Azt mindjárt reggel meg is csíptük. Esküdni mertem volna, hogy Gödör András volt a másik. No, nem is esküdtem volna hamisan. Épen most kísérték a csendörök vasban Gyorokit. Gödörék előtt megálltak. Remegett, akár a kocsonya, a vén bűnös, váltig csak azt hajtogatta: Szentséges Isten! Hát nekem mit szántál! — Börtönt, sötét börtönt! — mondok én. — Azt bizony — mondja az egyik csendör — rászolgált egyebekkel is. Ha ugyan még több rossz is ki nem derül rája, mint a mit bevallott. — Hát a pajtása ki volt tegnap? — kérdem. — Nehéz lesz nyomára menni most már — feleli. A miről ráismerhetnénk, ugy látom, hamuvá lett már az a lopott karó! — No — mondok — ha így van, ne is keressék többet. Az Uristen előbbre járt egy lépéssel. Elégett bizony itt minden. Maga Gödör András meg félholtan fekszik a harmadik szomszédban. — El is mentek aztán. Hejh megesküdtem volna, hogy így van. De hogy az Isten ilyen hamar utól érje őket, nem gondoltam volna. Nagy, nagy a büntetés, de van benn irgalom. Legalább a szégyentől menekül meg a szerencsétlen!

— Isten büntetése, bizony Isten büntetése! — mondta aztán a Mogyorósi is. — Ugy-e, megmondtam én sokszor, betelik a rovás, de akkor egyszerre jó majd a fizetés. Pedig idejében megintette az Isten. Mikor a gyerekét vesztette el, szintugy, lopás miatt, elég nagy intés volt. Nem használt!

Az erdész ur megriadt erre a szóra. Oda fordult hirtelenében Mogyorósihoz, de nem jött szó a szájára, csak nézett merően. Kérdésnek vette ezt a nézést az öreg, meg is felelt rá mindjárt.

— Ugy bizony, tekintetes uram! Akkor is lopni akart, fát akart lopni, de rosszul sikerült a cselekedete. Mig a fa után járt, három cigány felkapott a kocsijára, aztán elhajtott vele. Kocsi, ló,

megkerült, de a kis gyereke, a ki a kocsin volt, örökre elveszett!

— Szent Isten! — kiáltott fel az erdész ur erre a beszédre. — Iszen ez én velem történt! . . . Apám, édes apám! Oh, hogy ily szerencsétlenül kellett rátalálnom!

Felugrott ültéből s egy szempillantás alatt benn volt a szobában, hol az apja, kis gyerek kora óta nem látott apja, lepörköldött hajjal, égett sebekkel feküdt az ágyon.

Szivfacsaró volt látni, a mint a szerencsétlen ember rég holtnak hitt gyermekét szívére ölelte.

— Gyuri, édes fiam! — Jóságos Isten! Irgalmas Isten, a ki lesujtasz egyik kezeddel a porba s felemelsz a másikkal. Mivel hálálom meg neked, hogy nekem bűnösnek visszadtad elvesztett édes gyermekemet!

Aztán sorjában ment az ölelkezés. Nem az erdész ur volt már közöttük, hanem Gyuri, Gödör Gyurka, a kit a cigányok elloptak.

Örömré változott a nagy keserűség. Hej, de nem sokáig tartott. Az élet csak épen bucsuzóra szállott vissza a szegény Gödör gazda összerongyolt testébe. Fogytán-fogyott benne az erő s nemsokára halálra vált az arca.

Csak annyi ideje volt, hogy szánhassa-bánhassa bűnös életét. Meg is bánta egész lelkével. Meg is javult volna bizonyosan — késő vénségére. De arra már nem engedett neki időt az Isten végzése. Az is nagy irgalom volt, hogy még holta előtt visszavezette hozzá elveszett gyermekét. Legalább annak karjai közt lehelhette ki sok bűnért bűnhődő lelkét.

Gödör gazdát nagy szomorúsággal eltemették. A felesége meg a lánya ott maradtak Mogyorósiéknál. Minek is mentek volna el, úgy is visszakerültek volna oda.

Most már nem volt semmi, a mi Pistát meg Juliskát egymástól elválassza, az öregek meg jól tudták, mennyire élnek-halnak egymásért a gyerekeik. Össze is házasították őket, mikor a gyászuknak vége lett.

A Gyuri gyerek, a mint az erdész urat azóta, hogy kitudódott a származása, szólítani szokták, sokszor ellátogatott a falubeli rokonságához. Ilyenkor mindig el-elmesélgette, hogyan vitték magukkal a cigányok egyik faluból a másikba, hogyan maradt el tőlük a harmadik-negyedik vármegyében, mikor egyszer valami tolvajság miatt szétugrasztották az egész csapatot; hogyan került éhezve-szomjazva egy jólelkű uraság gondjába, ki felneveltette, meg a mikor látta, hogy jó feje van, ki is tanította; s aztán hogyan került csupa véletlenből erdésznek épen ebbe a vármegyébe s hogyan talált végre rá az édes szülőire.

Az asszonyok persze mindig el-elsirdogáltak ilyenkor, úgy hallgatták a szinte mesébe illő beszédet.

Az öreg Mogyorósi sohse feledte el utánna tenni a történethez a maga intését.

— Ime látjátok, hogy az Istennek milyen nagy a hatalma, irgalma, igazságossága. Szegény Gödör sógor, Isten nyugosztalja, mintha csak arra lett volna teremtvé, hogy lopja, gazolja, soha meg ne becsülje az erdőt, a mi pedig mennyi sok áldást terem a számunkra. És csak Isten rendeléséből lehetett, hogy a bü-

nősnek fia sok hányattatás után épen
arra nevelődjék, hogy amit apja vétke-
zett, ő tegye jóvá, ő lévén az erdők gon-
dozója, istápolója. Legyen is áldott az
Isten neve mindörökkön!

*

*Szorul szóra igaz ez a história
Eleitől végig, a hogyan elmondtam,
Elhihetik kendtek, tovább is adhatják
Sógornak, komának, szomszédnak nyugodtan.
Szegény Gödör András sirján a keresztet
Köből kifaragva láttam én magam is,
Az van bele vésve fekete betűkkel:
— „Sirba jut mindenki, szegény is, gazdag is!
Lám Gödör András is ide került végre
Pedig jó módban élt egész életében.
Mindene elégett, egy tüzes gerenda
Vágta őt is agyon. — Nyugódjék békében!”*

*Halottak estéjén Pista a Julcsával
Minden évben kimegy ipa sirkövéhez,
Ahány gyerekük van, vele megy mindannyi.
Ugy beszél hozzájuk, mint a hogyan érez:
— „Mondjatok mindannyian egy-egy imadságot!
Hadd találja nyugtát minden bűnös lélek,
A ki itt a földön nem félté az Istent,
S élete nem más volt, mint csupa bűn, véték.”*

*— No de az is igaz, hogy az ő gyereke
Más lessz valamennyi, mint az öregapja,
— Már mint Gödör András, — mert a rosszaságra
Rákapni, rászokni egyiket se hagyja.*

Jól tudja ő kelme, hogy a ki tüt lopott
Az már nem megy többé becsületes számba,
Az már neki indult, s bizony többet is lop
Csak legyen hozzá jó alkalmatossága.
Ahoz meg, hogy csunya bünbe essék bárki,
Nem az kell, hogy drága legyen, a mit lopott,
Az itt az igazság : a másé nem enyém —

Hogyha azt elveszem : bünös lettem legott.
Ne is bántsa senki azért soha másét,
Mert az Isten szeme mindenhová belát,
S ha a lopott jószág jól is esnék néha —
Elhihetik kendtek — boldogságot nem ad.
Hanem inkább csúful bepíszkol — feketit,
S furdalja holtig a lelkiismeretet.
Ha ugyan le nem sujt a büntető Isten,
Ki Gödör Andrásnak halállal fizetett.

